

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Полянська Наталя Миколаївна

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ЩОДО ПІДТРИМКИ МОЛОДИХ СІМЕЙ**

Спеціальність 074 Публічне управління та адміністрування

**АВТОРЕФЕРАТ
магістерської роботи на здобуття кваліфікації магістра**

Миколаїв – 2019

Магістерська робота є рукопис

Робота виконана в Інституті державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Науковий керівник: Кандидат педагогічних наук, доцент б.в.з. **Файчук Олена Леонідівна**, Інститут державного управління Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рецензент: доктор історичних наук, професор **Багмет Михайло Олександрович**, Інститут державного управління Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна ситуація в Україні характеризується глибокими соціально-економічними та демографічними змінами. Трансформація моделі шлюбу та зниження народжуваності, зміна соціального статусу жінки, зокрема, проблема поєднання зайнятості та сімейних обов'язків, ліберальне сприйняття суспільством розлучень – це лише деякі реалії сучасного українського суспільства.

Наслідком цих змін стала еволюція в поглядах на політику в області народонаселення, у тому числі на сімейну політику. Негативні тенденції в розвитку соціально-демографічних процесів обумовили формування сімейної політики як самостійного напрямку в соціальній політиці.

Нинішні тенденції трансформації сімейних зразків поведінки особливо актуальні для молодшої сім'ї. Вона, переживаючи процеси власного становлення, не завжди виявляється здатною до ефективної адаптації в середовищі, що стрімко змінюється. У сучасній Україні саме в молодіжній віковій групі найбільш сильно виражені глибинні зміни й протиріччя між традиційними цінностями та сучасними орієнтирами в системі шлюбно-сімейних відносин, у сфері репродуктивних настанов, в оцінці ролі й цінності сім'ї як соціального інституту для людини, суспільства, держави.

Молода сім'я, яка в основі своїй є не досить стійким утворенням, потребує особливої підтримки з боку держави. У зв'язку із цим актуальним є виділення спеціалізованого напрямку державної політики – сімейної політики, що розуміється нами як політика, спрямована на розвиток, соціальний захист та забезпечення гідних умов життя молодих сімей.

Інформаційно-аналітичною базою роботи є: наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо проблем молодих сімей, механізмів та напрямів реалізації сімейної політики; нормативно-правові акти України з питань реалізації сімейної політики; довідково-інформаційні видання, статистичні матеріали Державного комітету статистики України тощо.

Незважаючи на широке коло наукових публікацій з питань сім'ї, в сучасній літературі недостатньо уваги приділено комплексності в дослідженнях сімейної політики, необхідним є взаємозв'язок економічних, соціальних і демографічних факторів при розробці та реалізації політики, націленої на сім'ю.

Водночас, слід відмітити, що на сьогодні в Україні сімейна політика існує як окремий напрям соціальної політики. Тому на особливу увагу заслуговує розробка та обґрунтування напрямів і заходів сімейної політики, направлених на забезпечення соціального захисту, поліпшення добробуту, вирішення різносторонніх проблем молодих сімей як окремо визначеної категорії.

Мета і завдання. Метою даного дослідження є розробка теоретико-методологічних засад формування сімейної політики та практичних рекомендацій щодо підтримки молодих сімей в Україні.

Для досягнення мети необхідно було вирішити ряд поставлених завдань:

- визначити сутність державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей;
- дослідити сучасний стан державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей;
- розглянути досвід країн ЄС у сфері соціальної політики щодо підтримки молодих сімей;
- обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей.

Об'єктом дослідження є особливості державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей.

Предметом дослідження є шляхи удосконалення державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії пізнання, її закони і категорії. Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети, його об'єкта та предмета: порівняльно-правовий — для аналізу національного та міжнародного досвіду здійснення соціальної

політики щодо підтримки молодих сімей; догматичний — для тлумачення юридичних категорій, поглиблення та уточнення понятійного апарату; системно-структурний — для визначення змісту та взаємозв'язків між елементами системи соціальної політики; методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та аналогії.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в роботі:

— визначено оптимальні підходи до розуміння термінів «політика», «державна політика», «молодь», «молодіжна політика», «сімейна політика», «державна молодіжна сімейна політика»;

— визначено основні причини незадовільного соціально-економічного становища та економічної зайнятості молодих сімей в Україні;

— обґрунтовано рекомендації з удосконалення державної соціальної політики України щодо підтримки молодих сімей.

Практичне значення. Розроблені в дослідженні теоретичні положення доведені до рівня конкретних пропозицій можуть бути реалізовані у вітчизняній практиці соціальної політики України щодо підтримки молодих сімей.

Апробація результатів магістерського дослідження. Основні результати магістерського дослідження були представлені у вигляді тез на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Могилянські читання – 2018: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти», Студентську науково-практичну конференцію «Реалізація євроінтеграційної політики України: суспільно-політичний та безпековий аспект» (Миколаїв, 2018), а також висвітлено в 1 одноосібній публікації автора у молодіжному науковому журналі Студентські наукові студії. – Миколаїв: вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – Вип. 35 (79).

Структура та обсяг роботи. Робота має вступ; три розділи, які поділяються на дев'ять підрозділів; висновки, список використаних джерел 150 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 133 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

В першому розділі «Теоретичні засади державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей» розглянуто концептуальні основи державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей, загальнотеоретичні питання стосовно інституту сім'ї та соціального становища молоді сім'ї в Україні, здійснено порівняльну оцінку соціального захисту молодих сімей в окремих країнах СНД, Європи та США.

Молодіжна сімейна політика є складовою державної соціальної політики, вона впливає на становище молоді сім'ї та є засобом створення необхідних умов і гарантій для її соціального становлення та розвитку, тобто повинна розглядатися як механізм, через який держава вступає у взаємовідносини з молодією сім'єю та сприяє її соціалізації. Нині процеси формування та життєдіяльності молоді сім'ї в Україні реалізуються в рамках двох напрямів державної політики – сімейної та молодіжної. Однак обидва ці напрями не приділяють достатньої уваги проблемам молоді сім'ї.

Основними напрямами сучасної державної сімейної політики є правове забезпечення та економічна підтримка сім'ї, створення умов для поєднання сімейних і виробничих функцій, забезпечення здоров'я та соціальне обслуговування сім'ї, підтримка сімей, що опинилися в складних умовах. Однак сімейна політика в нашій країні недостатньо торкається молодих сімей і практично не займається молоддю, яка є об'єктом діяльності окремого напрямку соціальної політики – молодіжної політики. Проте, аналізуючи державні заходи, що здійснюються в рамках молодіжної політики й спрямовані на вирішення основних проблем життєдіяльності молоді, можна зробити висновок, що молодіжна політика в нашій країні також недостатньо торкається проблем молодих сімей, обмежуючись лише деякими аспектами. Тому хоча робота з молодими сім'ями є одним із напрямів молодіжної політики, діяльність державних органів в даній сфері практично не зачіпає проблеми формування сім'ї, обмежуючись допомогою вже утвореним сім'ям.

На сьогоднішній день велике значення мають розробка та реалізація політики відносно планування й функціонування саме молоді сім'ї. Виходячи з цього, пропонується вирізнити молодіжну сімейну політику як окремий інститут. Виділення молодих сімей у самостійну соціальну групу та формування державної політики щодо них сприятиме підвищенню стабільності молодих сімей за рахунок реалізації комплексу заходів такої політики.

Запропоновано визначення даної категорії: «Державна молодіжна сімейна політика – це політика держави, спрямована на молоду сім'ю, метою якої є її розвиток, соціальний захист та забезпечення гідних умов для виконання її соціальних та демографічних функцій». Мається на увазі соціальна підтримка, поліпшення добробуту, вирішення проблем молодих сімей у сфері освіти, професійної підготовки, продуктивної зайнятості, охорони здоров'я, соціального захисту тощо, направленість на поліпшення демографічної ситуації та на ефективність реалізації соціальних функцій, що є найважливішими чинниками стійкого розвитку суспільства, важливою умовою успішної реалізації здійснюваних в Україні політичних та економічних реформ, оптимізації процесів відтворення населення, виховання здорового покоління майбутніх громадян.

В роботі запропоновано модель реалізації державної молодіжної сімейної політики, що представляє собою систему взаємопов'язаних елементів і націлена на оптимізацію запропонованого напрямку соціальної політики (рис. 1). Виходячи із запропонованої моделі реалізації державної молодіжної сімейної політики, пропонується поступово впроваджувати нову модель соціальної політики, що містить такі форми реалізації, як соціальний захист, забезпечення гідних умов життя та реалізація соціальних функцій, спирається на соціальні стандарти та гарантії як базові умови для реалізації, має відповідне нормативно-правове та організаційне забезпечення.

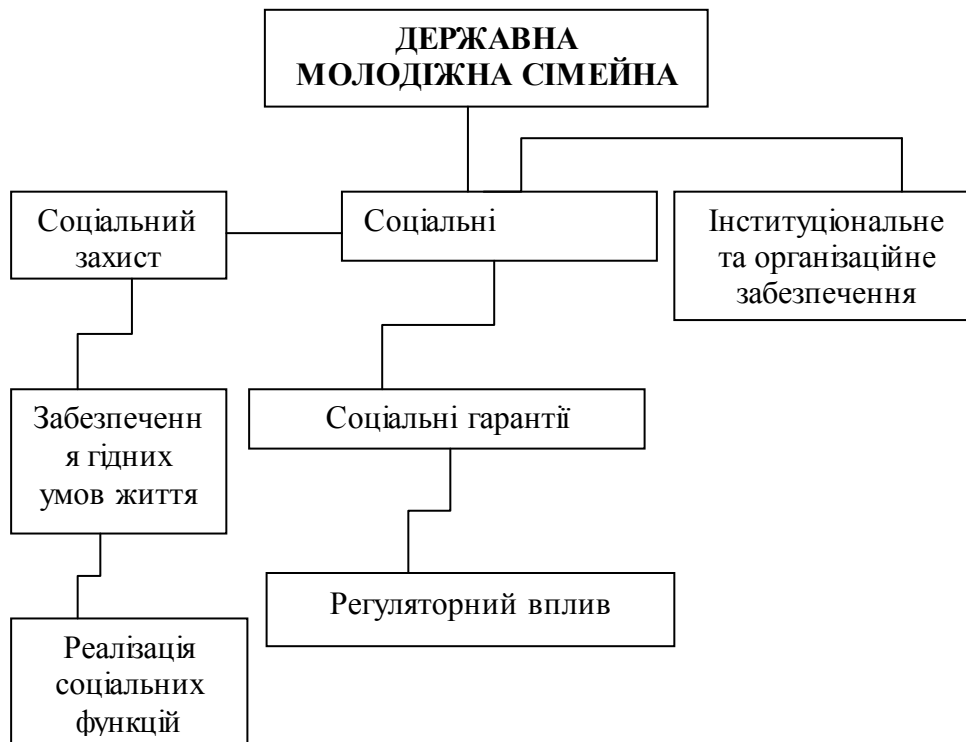

Рис. 1. Модель реалізації молодіжної сімейної політики

Запропонована модель дозволяє сформулювати комплексне уявлення про сутність і роль молодіжної сімейної політики. Основою для методичних підходів до дослідження молодіжної сімейної політики в країні є аналіз демографічного та соціально-економічного становища молодих сімей.

У другому розділі **«Реалізація державної соціальної політики України щодо підтримки молодих сімей»** проаналізовано нормативно-правову базу молодіжної сімейної політики в Україні, здійснено аналіз демографічного та соціально-економічного становища молодих сімей в Україні та визначено основні тенденції розвитку інституту сім'ї.

Останнім часом в Україні в середовищі молодих сімей спостерігається багато розлучень. Розпаду шлюбів сприяють як матеріально-економічні, житлово-побутові умови, так і соціально-психологічна, психолого-педагогічна невідповідність молоді до сімейного життя, невміння розв'язувати сімейні проблеми і запобігати конфліктним ситуаціям, відсутність знань, необхідних для молодого подружжя, що, як наслідок, може призвести до негативних стосунків між молодим подружжям.

На спільному життєвому шляху молодій сім'ї доводиться зіштовхуватися з багатьма проблемами і труднощами, що заважатимуть її адаптації. Перед нею стоять гострі проблеми матеріально-економічного, житлово-побутового характеру. Невизначеність майбутнього, поява протиріч, нестабільність заробітків, невідповідність до сімейного життя та виживання в нових умовах – це все позначається на внутрішньо-сімейних процесах, на характері взаємовідносин членів сім'ї та її стосунків із навколишнім середовищем.

Аналіз чинної нормативно-правової бази молодіжної сімейної політики в Україні дає можливість зробити висновки, що останнім часом в діяльності держави щодо сім'ї формуються певні позитивні тенденції. Суспільством усвідомлюється необхідність глобальних заходів щодо зміцнення сім'ї, сімейної політики. При цьому необхідно доповнити традиційну концепцію сімейного законодавства, істотно розширити його предмет, прийняти комплекс правових норм, що визначають соціальні відносини держави та молоді сім'ї. Принципово важливо не тільки закріпити права та взаємну відповідальність, але й розробити відповідні механізми реалізації.

Соціальний захист молоді сім'ї сьогодні набув особливої актуальності у зв'язку з процесами, що відбуваються в суспільстві, і зміною статусу сформованих раніше соціальних категорій населення. Це проявляється в значних масштабах зубожіння сімей з дітьми, зниження рівня здоров'я, підвищення захворюваності й смертності населення. Нині сім'ї, що мають дітей, як правило, перебувають на найнижчій сходинці за рівнем реальних доходів, належать до бідних верств суспільства.

Аналіз системи допомоги та пільг сім'ям дозволяє констатувати, що їхня роль у рівні матеріального добробуту, рівні соціальної й економічної ефективності захисту сім'ї невелика. Рівень життя малозабезпечених сімей з дітьми не зазнає якісних змін, незважаючи на те, що в доходах цих сімей допомоги на дітей становлять значну частку. У забезпечених сім'ях ці допомоги й пільги тим більше не грають ніякої ролі у визначенні рівня

їхнього життя. Особливої уваги вимагають неповні сім'ї з одним годувальником: самотні матері, розлучені жінки та чоловіки з дітьми, а також опікунські сім'ї.

Можна визначити наступні тенденції розвитку сучасної сім'ї: збільшення кількості розлучень; збільшення кількості неповних сімей та дітей, народжених поза шлюбом; зниження рівня народжуваності; зменшення середньої тривалості шлюбу; відкладання часу вступу до шлюбу; збільшення кількості самотніх людей, які не одружуються; зменшення кількості повторних шлюбів; проживання подружніх пар без оформлення шлюбу; зміна відносин між дітьми та батьками (вони стали більш гнучкими, рухливими та рівноправними).

Зазначені тенденції певною мірою притаманні й розвиткові сім'ї в Україні. За даними Всеукраїнського перепису 2017 р. в Україні все більше поширюється однодітна сім'я. Майже дві третини українських родин (62,4%) мають сьогодні лише одну дитину, у кожній третій родині — двоє дітей, а сімей з трьома і більше дітьми лише 6,3%. Кожна десята українська родина є неповною. Причому більше таких сімей проживає в місті (12%), в селі — відповідно, менше (6,9%). У більшості неповних родин (88,5%) дітей виховує мати. Збільшується кількість дітей народжених матерями без реєстрації шлюбу (16,7% від загальної кількості новонароджених). Ці явища значною мірою зумовлені погіршенням економічних умов існування. Моніторингове обстеження, проведене Інститутом соціології НАН України 2017 р., показало, що практично половина українських родин (46%) відносять себе до «злиденних або бідних». Зубожіння населення унеможливорює реалізацію господарсько-побутової функції сім'ї. Більшість сучасних сімей не можуть задовольнити свої побутові потреби, зокрема забезпечити дітям культурний розвиток, відпочинок, оздоровлення.

У третьому розділі «**Удосконалення реалізації державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей в Україні**» розглянуто механізм молодіжної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях в

умовах децентралізації, зазначено оцінювання ефективності державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей та запропоновано напрями удосконалення державної соціальної політики України щодо підтримки молодих сімей.

Реформування державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади є невід'ємною складовою стратегічних перетворень в Україні. Від ефективної реалізації реформ, розмежування повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації значною мірою залежить становлення інститутів прямого народовладдя, формування спроможних громад, доступність і належна якість послуг у різних сферах. Децентралізація влади вже помітно змінює нашу країну та систему управління в ній. Передання нових повноважень та потужного фінансового ресурсу на місця дозволило підвищити спроможність громад і змінити вектор руху їх на розвиток. Громади стають сильнішими й успішнішими. Водночас їхній сьогоднішній і майбутній розвиток ґрунтується саме на свідомому та обізнаному молодому поколінні українців, оскільки молоді сім'ї є основою не тільки сильної громади, але й міцної держави.

Становлення громадянського суспільства актуалізує завдання розроблення дієвих механізмів участі об'єднань громадян у процесі формування та реалізації державної, регіональної та місцевої молодіжної сімейної політики.

Молодіжна сімейна політика в Україні до останнього часу регулювалася та адмініструвалася державними органами, напрями, завдання молодіжної сімейної політики, форми роботи, обсяги та напрями фінансування формувались адміністративним шляхом. Натомість європейська практика показує, що основне фінансування (до 85%) роботи з молодими сім'ями припадає саме на муніципальні (місцеві) бюджети.

Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації

молодіжної сімейної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних гравців. При цьому, з урахуванням того, що ОТГ мають різні можливості, вони не є рівномірними. Якщо центр ОТГ знаходиться у місті або великому селищі, то вже наявною є інфраструктура для молодіжної сімейної політики. Якщо це ОТГ іншого рівня, то в ній може бути відсутня необхідна інфраструктура і перед громадою стоїть завдання, як використати існуючу інфраструктуру гуманітарної сфери для реалізації молодіжної сімейної політики, кого залучати до її реалізації і на яких умовах. Для ефективної реалізації молодіжної сімейної політики на рівні громади потрібно передбачити:

- необхідну інфраструктуру молодіжної сімейної політики, у тому числі здійснення її організаційного та фінансового забезпечення;

- сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства;

- здійснення оцінки ефективності молодіжної роботи на рівні громади (відповідно до розроблених показників) і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю;

- забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю.

Діяльності ОТГ щодо створення в громаді умов для самореалізації молоді сприяє досить розвинена нормативно-правова база, яка дозволяє реалізовувати в практичній роботі на місцях основні завдання державної молодіжної сімейної політики.

Держава здійснює цілеспрямований комплекс заходів щодо реалізації інституціональних прав і забезпечення інтересів молоді сім'ї в різних сферах суспільного життя, у діяльності органів влади, при плануванні, розробці та реалізації соціально-економічних програм, прогнозуванні розвитку країни.

Важливими є показники демографічної статистики, за допомогою яких можна оцінити стабільність молоді сім'ї, серед основних: питома вага шлюбності (співвідношення шлюбів та розлучень) (Рис.2); розподіл розлучень

серед молоді за статтю; частка шлюбів, що розпадаються по закінченню певного терміну (наприклад, 1 рік, 5 років тощо); питома вага розлучень за кількістю спільних дітей (Табл. 1); частка повторних шлюбів серед молоді за статтю; питома вага розлучень за тривалістю шлюбу (Рис. 3).

Таблиця 1

Кількість розлучень за кількістю спільних дітей

	ВСЬОГО			
	2014	2015	2016	2017
<i>Всього розлучень</i>	130673	129373	129997	128734
<i>В тому числі в сім'ях, де:</i>				
не було спільних дітей	53472	48652	47689	45247
з однією спільною дитиною	61848	58465	56942	57173
з двома	13199	19621	22236	23572
з трьома і більше	2154	2635	3130	2742

Джерело: За даними Держкомстату України

Ефективність політики щодо поліпшення житлових умов молодих сімей можна оцінити за допомогою наступних показників: частка молодих сімей, що потребують поліпшення житлових умов; частка молодих сімей, що отримали пільгове житло; термін очікування молодими сім'ями пільгового житла з моменту подання документів; питома вага отриманих молодіжних житлових кредитів (співвідношення звернень та реально отриманих кредитів); частка погашених пільгових кредитів державою (Програма «Доступне житло»).

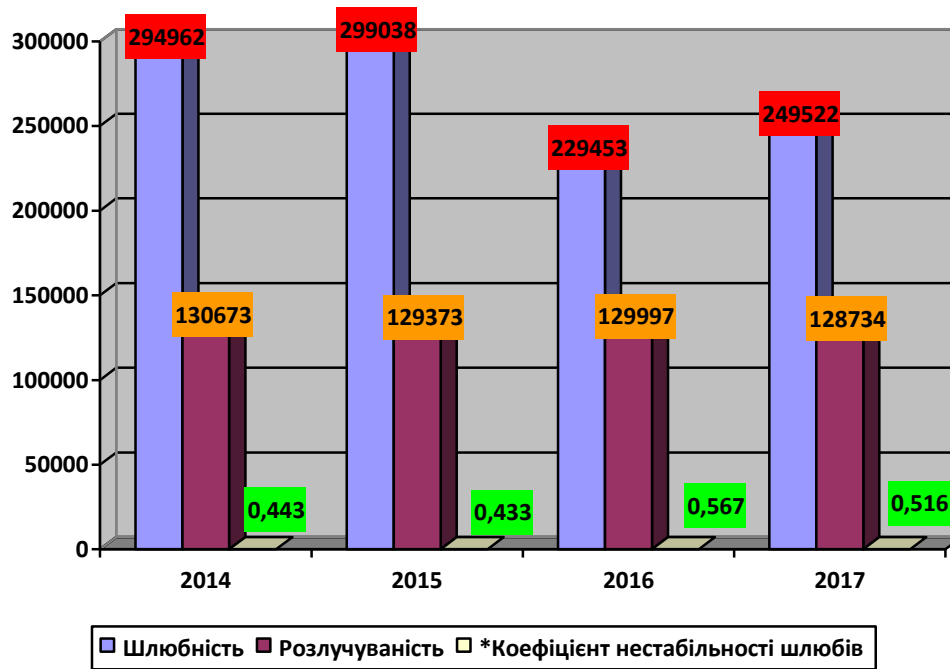
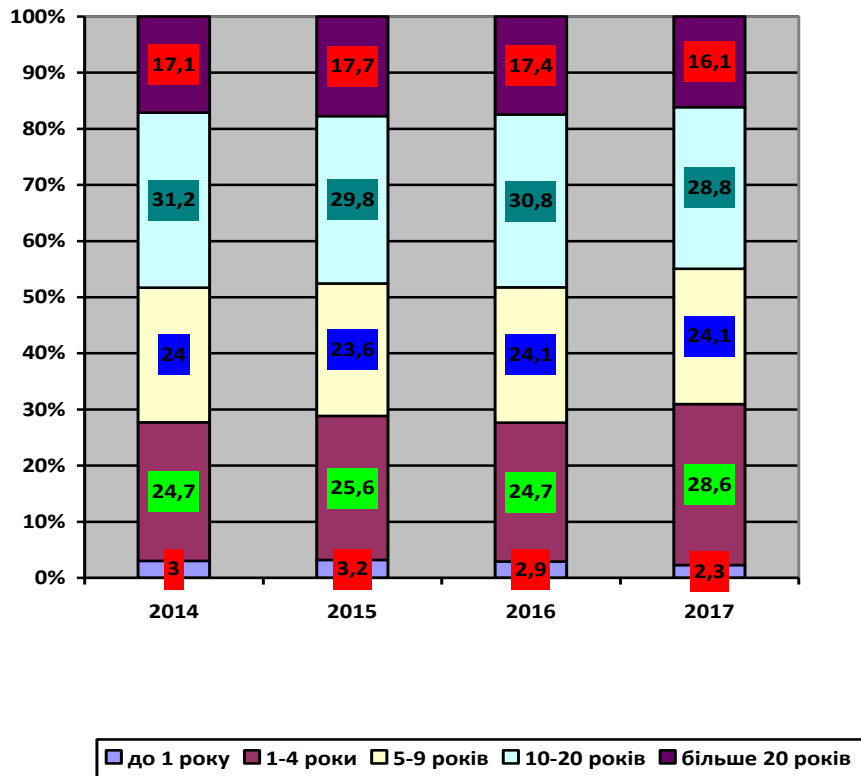

Рис. 2. Питома вага шлюбності (співвідношення шлюбів та розлучень) за період 2014 – 2017 рр.

Примітка: *співвідношення кількості зареєстрованих розлучень до кількості зареєстрованих шлюбів

Джерело: особисті розрахунки автора розраховані за даними Держкомстату України

При цьому слід зазначити високу економічну ефективність Програми, яка з точки зору державних витрат є самоокупною – витрати держави у формі 30-відсоткової допомоги, відновлюючи економічну діяльність у сфері житлового будівництва, згодом фактично повертаються у бюджет держави через відповідні податки.

**Рис. 3 Питома вага розлучень за тривалістю шлюбу
по Україні в цілому у 2014 – 2017 рр.**
Джерело: За даними Держкомстату України

За період 2014-2017 рр. на реалізацію Програми державою було виділено 417,28 млн грн, з державного бюджету та 22,2 млн грн з місцевих бюджетів, що дозволило додатково залучити до будівельної галузі біля 1,22 млрд грн коштів громадян.

Державну підтримку отримали 3463 сім'ї (Рис. 4), в т.ч. 1535 – молоді сім'ї, 164 – військовослужбовці, 163 – педагоги, 95 – держслужбовці, 1506 – інші.

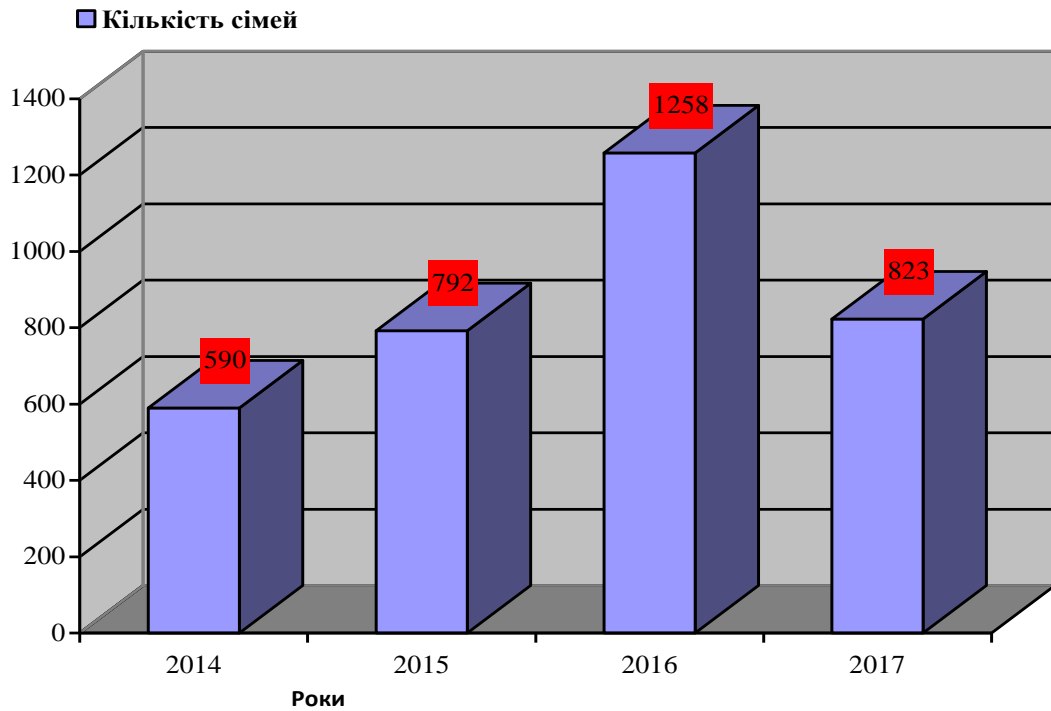

Рис. 4. Кількість сімей, які отримали державну підтримку в рамках реалізації Державної програми будівництва (придбання) доступного житла

Джерело: За даними Державного фонду сприяння молодіжного житлового будівництва.

Для забезпечення постійно діючого механізму управління потрібно зміцнити або створити в складі місцевих органів виконавчої влади соціальної спрямованості спеціальні підрозділи для розробки й реалізації заходів державної сімейної політики (у межах їхньої компетенції). Забезпечувати державну підтримку діяльності суспільних об'єднань, благодійних фондів, що займаються проблемами сім'ї. Водночас необхідний надійний механізм фінансування державної сімейної політики. Потрібно розглядати можливість фінансування в перспективі з державного бюджету та позабюджетних фондів заходів державної сімейної політики, активно залучати позабюджетні кошти, у тому числі кошти приватних і благодійних фондів, страхових фондів.

Молоді сім'ї перебувають у складному матеріальному становищі, мають потребу в підтримці, вони, як правило, не забезпечені нормальними житловими умовами, мають підвищені запити духовного розвитку. За такої ситуації необхідно забезпечити молодій сім'ї такі умови її життєдіяльності, за

яких вона, спираючись на власний потенціал, одержуючи стратегічну підтримку з боку держави та суспільства, буде здатною самостійно реалізовувати свої соціальні функції та репродуктивні установки. Поєднання первинної державної підтримки молодих сімей з розвитком їхньої самостійності у вирішенні проблем життєдіяльності є першочерговим завданням. Ця підтримка передбачає, насамперед, формування та реалізацію державної політики відносно молоді сім'ї.

За такої ситуації на державному рівні актуальним є проведення заходів, спрямованих на зміцнення сім'ї, сімейних цінностей, залучення уваги суспільства до проблем сім'ї, необхідним є відновлення колишніх цінностей дбайливого ставлення до сім'ї.

Водночас не слід зводити несприятливу ситуацію в демографічній сфері лише до ціннісних настанов. Основними причинами демографічної кризи є також низькі доходи, відсутність нормальних житлових умов, невпевненість у власних можливостях забезпечити дітям гідний рівень життя.

Враховуючи великий обсяг завдань, що постають перед державою, пріоритетними повинні стати такі напрями, як виділення молоді сім'ї в самостійний суб'єкт реалізації державної сімейної політики, надання допомоги молодим сім'ям у вирішенні матеріальних, фінансових, житлових, демографічних, психологічних, соціально-педагогічних проблем, впровадження моніторингу та контролю за впливом державних рішень на життєдіяльність молоді сім'ї, що забезпечить молодим сім'ям можливості для самостійного вирішення проблем, що виникають.

Основними напрямами реалізації молодіжної сімейної політики повинні стати: пропаганда сімейних цінностей серед молоді; формування основ педагогічної культури в молодих батьків; розвиток форм суспільного об'єднання молодих сімей та підвищення їхньої соціальної активності, розвиток самопомоги та взаємодопомоги у вирішенні проблем молоді сім'ї; сприяння в забезпеченні житлом молодих сімей, у підвищенні рівня їх матеріального й соціального благополуччя.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі розроблено теоретичні засади соціальної політики щодо підтримки молодих сімей, здійснено аналіз соціально-економічного становища молодих сімей, визначено основні напрями удосконалення реалізації державної соціальної політики щодо підтримки молодих сімей в Україні. Проведене дослідження проблем молодих сімей в Україні дає можливість зробити такі висновки теоретичного, методичного та науково-практичного характеру:

1. В умовах сучасної трансформації сім'ї, що викликана соціально-економічним реформуванням, виникає необхідність модернізації соціально-управлінської діяльності відносно інституту сім'ї та шлюбу. Сім'ї створюються зазвичай в молодому віці, який характеризується становленням світоглядних позицій та ціннісних орієнтирів, у тому числі – орієнтирів на стійку та благополучну сім'ю, відповідальне батьківство та цінності сімейного життя. Як свідчать статистичні дані, молода сім'я менш стійка, про що говорить той факт, що третина всіх розлучень припадає на сім'ї, які проіснували менше року. Вона часто виявляється нездатною до ефективної адаптації в середовищі, що змінюється, на відміну від сім'ї зі стажем, що вже нагромадила внутрішні ресурси для цього. Діти народжуються переважно також в молодих сім'ях. Водночас молоді сім'ї перебувають у більш складному матеріальному становищі, не мають житла та потребують посиленої підтримки з боку держави. Нині соціальне управління процесами формування та життєдіяльності молодої сім'ї реалізується в рамках двох напрямків державної політики – сімейної та молодіжної. При цьому обидва ці напрями не приділяють достатньої уваги проблемам молодої сім'ї, а програми роботи з молоддю, що формують у них цінності сімейного способу життя, практично відсутні. Так, основними напрямками сучасної державної сімейної політики є правове забезпечення та економічна підтримка сім'ї, створення умов для поєднання сімейних і виробничих функцій, забезпечення здоров'я та соціальне обслуговування сім'ї, підтримка сімей, що опинилися в складних

умовах. Водночас сімейна політика в нашій країні також недостатньо торкається молодих сімей, яка є об'єктом діяльності самостійного напрямку соціальної політики – молодіжної політики, що перетворилася сьогодні в самостійний напрям діяльності держави. Однак, аналізуючи державні заходи проведені в рамках сімейної політики й спрямовані на вирішення основних проблем життєдіяльності молодих сімей, приходимо висновку, що сімейна політика в нашій країні не приділяє достатньої уваги молодим сім'ям, обмежуючись лише деякими проблемами. Тому на сьогоднішній день велике значення мають розробка та реалізація політики стосовно планування й функціонування саме молодої сім'ї. Виходячи з цього, доцільним є виділення молодіжної сімейної політики в окремий напрям. Виділення молодих сімей у самостійну соціальну групу та формування державної політики щодо них сприятиме підвищенню стабільності молодих сімей за рахунок реалізації комплексу заходів такої політики. Створення нового напрямку соціальної політики потребує комплексного підходу з метою планування, систематизації, розробки та створення ефективного механізму реалізації молодіжної сімейної політики. Проведене дослідження дозволяє зробити такі узагальнюючі висновки: сім'я в цілому й молода сім'я зокрема, переживаючи процеси системної трансформації, що відбуваються на фоні змін в суспільстві, поступово переходить від функціонування як ефективно діючий інститут із твердими нормами й чітко заданими зразками поведінки до малої групи із принципово новими сімейними цінностями й нормами. Оцінка шлюбно-сімейної ситуації в Україні показала, що в країні останнім часом руйнуються традиційні стереотипи та відмічається перехід до західної моделі шлюбності, зокрема спостерігається збільшення кількості незареєстрованих шлюбів, зростання віку вступу до шлюбу та частки самотніх осіб. Спираючись на демографічний прогноз чисельності населення та проаналізувавши нинішню шлюбно-сімейну ситуацію в країні, розроблено довгостроковий прогноз шлюбно-сімейної ситуації: абсолютна кількість неповних сімей буде поступово знижуватися, що пов'язано зі зменшенням загальної чисельності

населення; молода сім'я буде ставати старшою, тобто вік вступу до шлюбу у осіб обох статей зростатиме.

В умовах сучасної ринкової економіки необхідно забезпечити молодій сім'ї такі умови життєдіяльності, за яких вона, спираючись на власний потенціал та отримуючи підтримку з боку держави та суспільства, стане здатною самостійно реалізовувати свої соціальні функції та репродуктивні установки. Ця підтримка передбачає, насамперед, формування та реалізацію державної політики відносно молоді сім'ї. В цілому на державному рівні потребує розробки стратегія сімей, забезпечення їхньої економічної безпеки й гарантій соціального захисту. Молодіжна сімейна політика повинна бути спрямована на заохочення рівноправності між чоловіками й жінками в розподілі сімейних обов'язків і закріплювати рівні можливості брати участь у трудовому та суспільному житті. Всі заходи державної політики повинні бути спрямовані на закріплення самостійності та незалежності сімей, забезпечуючи допомогу сім'ї у виконанні властивих їй функцій, особливо репродуктивної та виховної. Необхідно розглядати інтереси сім'ї як мету розвитку людського потенціалу, тобто акцент повинен робитись на задоволення матеріальних потреб сімей та забезпечення збереження соціальних гарантій. В основному сучасні заходи економічної підтримки сімей недостатньо ефективні й обмежуються зазвичай грошовими допомогами на дітей. Водночас розмір допомоги на дитину не повинен бути фіксований, він має відповідати економічній ситуації, враховувати рівень інфляції, зокрема, діючи систему цін на товари, послуги та продукти харчування. Нагальним є вирішення низки проблем соціально-економічного становища молодих сімей. Зокрема, це: рівень і диференціація сімейних доходів, зміна яких істотно залежить від соціально-демографічної структури сімей; поліпшення умов життя; ефективне задоволення потреб з метою максимальної відповідності його демографічній структурі сімей тощо. Із запровадженням державної молодіжної сімейної політики очікується: поліпшення становища молоді сім'ї, що призведе до підвищення якості життя сімей; зміцнення молоді сім'ї зумовить зниження

кількості розлучень та зменшення кількості неповних сімей; стабілізація молоді сім'ї сприятиме дітородній активності та поліпшенню демографічної ситуації в країні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Полянська Н. Реалізація державної соціальної політики України щодо підтримки молодих сімей / Н. Полянська // Могилянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : зб. тез доп. XXI Всеукр. наук.-метод. конф. : Публічне управління в Україні в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів. [м. Миколаїв, 12-17 лист. 2018 р.] / - Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 107-109.

2. Державна підтримка і правові аспекти будівництва соціального та молодіжного житла в Україні / Н. М. Полянська // Студентські наукові студії. – Миколаїв: вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – Вип. 35 (79) (подано до друку).

АНОТАЦІЯ

Полянська Н.М. Реалізація державної соціальної політики України щодо підтримки молодих сімей. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Інститут державного управління Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

В магістерському дослідженні розроблено теоретико-методологічні засади формування молодіжної сімейної політики в Україні, здійснено аналіз демографічного та соціально-економічного становища українських молодих сімей та надано порівняльну оцінку міжнародного соціального захисту молодих сімей.

На основі узагальнення теоретичних положень автором визначено поняття «державна молодіжна сімейна політика» та запропоновано модель державної молодіжної сімейної політики в Україні.

Відповідно до одержаних результатів, сформульовано та обґрунтовано перспективи розвитку державної підтримки молодих сімей в Україні, запропоновано конкретні шляхи та механізми реалізації молодіжної сімейної політики.

Ключові слова: молода сім'я, молодіжна сімейна політика, соціальна політика, шлюбність, розлучуваність, соціальне житло, пільговий кредит, фінансування будівництва соціального і молодіжного житла, внутрішньо переміщені особи.

SUMMARY

Polyanskaya N.N. Implementation of the state social policy of Ukraine to support young families. - Manuscript.

Thesis for the qualification of a master's degree in the specialty 281 - Public management and administration. - Institute of Public Administration, Petro Mohyla Black Sea National University, Nikolaev, 2019.

The graduate study developed the theoretical and methodological foundations of the formation of youth family policy in Ukraine, carried out an analysis of the demographic and socio-economic situation of Ukrainian young families and set out a comparative assessment of the international social protection of young families.

Based on the generalization of theoretical positions, the author defined the concept of “state youth family policy” and proposed a model of state youth family policy in Ukraine.

According to the results obtained, the prospects for the development of state support for young families in Ukraine were formulated and substantiated, specific ways and mechanisms for implementing youth family policy were proposed.

Keywords: young family, youth family policy, social policy, marriage, divorce, social housing, soft loan, financing the construction of social and youth housing, internally displaced persons.